

RAPORTUL DINTRE INTELIGENȚA EMOȚIONALĂ ȘI FACTORII DE PERSONALITATE A PREADOLESCENȚILOR

THE RELATIONSHIP BETWEEN EMOTIONAL INTELLIGENCE AND THE FACTORS OF PERSONALITY OF PREADOLESCENTS

Lorena Maxim, Doctorand în psihologie, Bacău, România

CZU: 159.922.7:159.942

Rezumat

Acest articol sintetizează și prezintă informații despre interrelația dintre inteligența emoțională și personalitate la preadolescenți. Studiul privind această relație mutuală, este realizat pentru a alerta cu privire la conștientizarea importanței dezvoltării inteligenței emoționale la vârsta preadolescentă în dependență de situația socială de dezvoltare, înțelegerea funcționării și adaptării eficiente a preadolescenților în obținerea performanțelor comportamentale raportate la realitatea socială distinctă.

Cuvinte cheie: inteligență emoțională, personalitate, preadolescenți, interrelație, familie, mediu social.

Abstract

This article summarizes and presents information about the interrelationship between emotional intelligence and personality in preadolescents. The study on this mutual relationship is conducted to raise the alarm about the importance of developing emotional intelligence in preadolescence depending on the social developmental situation, understanding the functioning and effective adaptation of preadolescents in obtaining behavioral performance related to distinct social reality.

Key words: emotional intelligence, personality, preadolescents, interrelationship, family, social media.

Analiza interrelației dintre factorii de personalitate și inteligența emoțională la preadolescenți, a factorilor determinanți, a însușirilor de personalitate ale preadolescentului în dependență de situația socială de dezvoltare, este foarte importantă, atât pentru stabilirea esenței acestui fenomen, cât și pentru înțelegerea ulterioară a particularităților de dezvoltare a inteligenței emoționale, precum și a personalității preadolescentului. Ținând seama de complexitatea și specificitatea trăirilor acestei vârste, pentru a preveni neliniștile confuze specifice acestei perioade, uneori declanșatoare ale unor traume ce s-ar putea prelungi în maturitate, necesitatea dezvoltării inteligenței emoționale este indiscutabilă pentru această generație grăbită, care uneori își trăiește sentimentele cu violența soluțiilor imediate și totale, ce izvorăște din însăși caracteristicile acestei vârste.

Între cele două există o strânsă legătură. Personalitatea este ghidată de reacțiile emoționale pe care oamenii le resimt într-o situație dată. EQ apare ca o funcție activă a personalității, ca o expresie de constituire progresivă a acesteia, evoluând în măsura în care se dezvoltă personalitatea, în strânsă dependență cu componentele care o constituie.

Formarea personalității este un proces continuu, cu perioade de stagnare relativă, momente de criză sau chiar regres, diferite în funcție de particularitățile individuale și de vârstă ale subiecților. Personalitatea este cea care determină nivelul normal al stării de fericire, atât de diferită de la un

individ la altul și care tinde să revină la nivelul inițial imediat ce ne-am adaptat unei situații de succes sau de eșec [4, p. 118].

Filozofi ca Gautama Buddha și Lao-Tsu (din Asia Antică), precum și Epicur, Epictet și Marc Aureliu (din Grecia și Roma Antică), au confirmat că: "oamenii sunt constructiviști, ei nu devin pur și simplu tulburați din cauza unor influențe externe, ci contribuie și ei înșiși într-un mod semnificativ la această situație, precum și în menținerea gândirii, a sentimentelor și a acțiunilor lor disfuncționale. Epictet a pus bine probleme acum două mii de ani „Oamenii nu sunt afectați de ceea ce li se întâmplă, ci de cum înțeleg ei ceea ce li se întâmplă” [11, p. 20].

Personalitatea este o formațiune activă, energetică, care se interpretează și se cunoaște mai bine „raportată la realitatea socială distinctă“. În procesul transformării personalității există câteva perioade sau împrejurări esențiale, care lasă urme asupra evoluției individului. Acum, se cristalizează idealurile ca modele universalizate de acțiune și se pregătesc premisele unei bune integrări, conform cerințelor mediului social dat [14, p.176].

În preadolescență începe să se contureze idealul de viață. Se petrec o serie de schimbări caracteristice la nivelul personalității. Etapa autonomiei morale este în debut, atitudinile și comportamentele fiind orientate de certitudini morale și nu de simple imperative interiorizate sub influența cerințelor parentale. Preadolescenții nu mai aderă la criteriile morale ale familiei ci trec totul prin prisma gândirii și experienței lor. Dezvoltarea conștiinței de sine și a cunoașterii de sine se intensifică în mod deosebit în acest stadiu. „Eul social este în centrul atenției preadolescentului. Ei devin interesați de identificarea însușirilor lor și de originalitatea propriei personalități” [7, pp. 289, 291, 292].

În această schemă a personalității are loc traversarea de la caracteristice specifice copilăriei la o nouă personalitate, conturată mult mai clar cu privire la propria identitate, la echilibru între aspirație și posibilități, la creșterea experienței personale de viață și la observarea vieții altora, formându-se trăsături însemnate ale personalității inventive, cum ar fi: încredere în forțele proprii spirit de imparțialitate, asumarea riscului, înțelegerea temeinică a valorilor, comparația cu alții, etc. Această etapă reprezintă „și stadiul în care se formează câteva componente ale personalității care exprimă funcția proiectivă și pe cea orientativă a acestuia. Cele mai importante sunt: structurarea sistemului propriu de valori, cristalizarea unei concepții personale asupra vieții proprii și a vieții în general, apariția conștiinței apartenenței la generație, idealul de viață, imaginea de sine și identitatea de sine, eul fizic, eul spiritual, eul social”.

În preadolescență se înregistrează schimbări importante în structura personalității constând, atât în stabilizarea unor componente, de exemplu aptitudinile, cât și în reorganizarea altora, respectiv caracterul sau idealul de viață. În această perioadă apar schimbări noi din subansamblu de orientare al personalității: modelul individual de valori, viziunea despre propria viață și a celorlalți. De asemenea, se produc modificări și în structura imaginii de sine și a identității de sine. În concluzie, personalitatea este insuficient consolidată în această perioadă.

În ceea ce privește caracterul în preadolescență se produc schimbări foarte importante. Unele însușiri caracteriale apărute în copilărie se consolidează, dar cele care sunt legate de relațiile cu persoanele adulte și cu instituțiile sociale intră într-un proces de mari transformări, care nu este lipsit de încordare, contradicții, neînțelegeri și numit de cercetători „criza de originalitate”.

Prin urmare, în această etapă, se desfășoară o acțiune intensă și amplă de schimbare, dezvoltare și reorganizare a personalității care are o importanță deosebită pentru următorul ciclu al vieții, cel de maturizare. Pe fondul acestor însușiri generale la care ne-am referit, personalitatea poate prezenta foarte multe particularități individuale. În general, în preadolescență se accentuează caracterul particularizat și individualizat al dezvoltării psihice. Aflându-se într-un „proces de transformare, personalitatea preadolescentului prezintă o anumită fragilitate”, ce necesită sprijin important din partea familiei, a instituțiilor educative și a societății, în general [8, pp. 45, 46, 47, 48, 51, 52].

Personalitatea se conturează, se particularizează în această etapă existând o corespondență între ea și stadiul dezvoltării inteligenței emoționale, chiar dacă reperele cronologice corespunzătoare stadiilor au anumite variabilități în funcție de condițiile și solicitările mediului social. Preadolescentul își intensifică personalitatea prin atenția crescută față de revelarea propriei persoane, prin comportamentul său inconsecvent, prin aspirația de a se diferenția de cei din jurul său. După cum se știe, oamenii diferă foarte mult între ei. Percepția oricărei trăiri depinde de structura de personalitate. În general, reacțiile diferă semnificativ de la individ la individ, în funcție de tipul de personalitate.

Personalitatea este unitatea bio – psiho - socială, structurată în procesul adaptării la mediu. Nu trebuie pierdut din vedere faptul că modul de acțiune al omului este determinat, în mare măsură, de dispozițiile, simțămintele și trăirile emoționale pe care le încearcă la momentul dat și pe care i le trezesc situațiile interacțiunilor sociale [12, p.667].

Tendențele biologice, condițiile de mediu și sociale au o contribuție majoră cu privire la controlul emoțional în situațiile dificile, inconfortabile. Ei nu au avut oportunitatea de a învăța de a

exersa unele abilități interpersonale, de a-și asuma responsabilitatea pentru reacțiile lor. Dezvoltarea EQ, îi va ajuta să conștientizeze că deși se află într-o astfel de situație, sunt capabili să facă față situației. Din cauza convingerilor disfuncționale, se declanșează tensiuni, suferințe nesănătoase, interferențe ce împiedică obținerea de rezultate sociale și individuale bune. Dificultățile emoționale și de comportament sunt create de convingeri ilogice, inconsistente, care nu sunt conforme cu realitatea. O gândire realistă, pragmatică și logică, va evita supozițiile prestabilite și majoritatea dificultăților emoționale și de comportament, vor fi supuse schimbării în vederea dezvoltării abilităților sociale și îmbunătățirii sănătății emoționale.

„Asocierile implicite ale trăsăturilor de personalitate urmează axele succes-eșec în plan personal și al relațiilor sociale, respectiv succes-eșec în plan profesional” [6, p.229].

După Gordon Allport, personalitatea umană este „organizare dinamică în cadrul individului a acelor sisteme psiho-fizice care determină gândirea și comportamentul său caracteristic” [3, p.75].

Freud susține că „personalitatea este constituită din trei structuri importante, id (șinele), ego (eul) și superego (supraeul). Fiecare parte a personalității are propria sa funcție, iar în personalitatea sănătoasă, matură, cele trei părți produc un comportament echilibrat, bine integrat” [5, p.117].

Personalitatea este o structură compusă ce cuprinde o serie de „trăsături și calități formale, dinamico energetice (temperamentul), de conținut, socio-morale și axiologice (caracterul) și aspecte instrumentale, performanțiale” [9, p.77,79]. Este întreaga organizare mentală a ființei umane în orice stadiu al dezvoltării sale. Ea îmbrățișează fiecare aspect al caracterului uman: intelect, temperament, abilitate, moralitate și fiecare atitudine care s-a format în cursul vieții cuiva [3, p.16].

Orice proces emoțional activ, care se desfășoară într-o situație sau alta, are un caracter integrat, de sistem. Aceasta se exprimă, pe de o parte, în faptul că el angajează personalitatea ca tot, iar pe de altă parte, în complexitatea structurii sau arhitecturii sale interne. Valoarea intensității este condiționată și de structura de personalitate, de experiența de viață și afectivă anterioară. Aceasta face ca, în fața uneia și aceleiași situații, diferiți subiecți să răspundă emoțional cu trăiri de intensități diferite [12, p. 644, 653].

Deși personalitatea umană are câteva elemente înnăscute și relativ fixe importante, ea se dezvoltă de asemenea în mare parte, din influențe relaționale și sociale. Oamenii sunt puternic influențați sau condiționați de creșterea lor într-un anumit mediu cultural [11, p.28]. Personalitatea se formează în decursul vieții numai în cadrul relațiilor sociale, prin interacțiunea individului cu multitudinea și varietatea relațiilor sociale. Esența personalității umane o reprezintă ansamblul relațiilor sociale în expresia lor subiectivă, interiorizată. Calitatea personalității va depinde de

calitatea relațiilor sociale (mediului social) în care ea se formează, imperfecțiunile și slăbiciunile mediului social, ducând la înstrăinarea sau destructurarea personalității [16, p.30]. „Toate drumurile individului uman sunt legate de familie” [13, p.126]. Dintre toți factorii determinanți ai personalității, familia este cea mai importantă. Familia reprezintă punctul de plecare al formării ca și personalitate. Toate formele de manifestare a unui individ în societate sunt modele preluate din familie.

Mediul în care cresc, se dezvoltă și relaționează puberii, influențele acestuia „reprezintă o irezistibilă forță pedagogică. Familia este cea mai indicată să dezvolte sentimentul de comuniune socială. Dimensiunile sentimentului de comuniune socială vor apărea în toate manifestările omului. Familia prezintă avantaje incontestabile și cu greu se poate recomanda o instituție în care copiii să fie mai bine crescuți decât în familie sub raportul conduitei judicioase”[1, pp 174, 175, 261, 263].

Atmosfera din familie este relevantă în procesul de dezvoltare atât al inteligenței emoționale cât și al personalității preadolescenților educați în diferite medii sociale de viață (SSD). Lipsa iubirii, a afecțiunii, a încrederii, a înțelegerii, a securității, va avea influențe negative asupra modificărilor care au loc în această perioadă de vârstă în plan biofizic, intelectual, social, afectiv, moral. Atât factorii sociali cât și familiali, reprezintă un risc de instabilitate emoțională și un control emoțional redus.

Fiecare mișcare își are originea în personalitatea totală și poartă în ea stilul de viață, fiecare modalitate de expresie se extrage din omogenitatea personalității, în care nu există nici contradicție, nici ambivalență, nici psihic dublu. Toate rățăcirile emoționale, toate trăsăturile de caracter infecte, manifestate în familie, la școală, în viață, în relațiile cu ceilalți, își arată proveniența în deficitul de inteligență emoțională [2, pp.50, 157].

Abaterile comportamentului familial atrag sancțiunea socială și favorizează perturbări sociale în sens mai larg[13, p.127]. „O persoană care trăiește într-un mediu de iubire și ocrotire, dezvoltă o personalitate fericită, optimistă, o alta care trăiește într-un mediu deprivat unde este tratată nesatisfăcător dezvoltă o personalitate nesociabilă”[5, p.122]. Altfel spus, familia constituie partea cea mai importantă a lumii interioare și exterioare a unei persoane, indiferent de etapa de dezvoltarea a acesteia.

După C.G Jung (1995) rolul familiei în formarea personalității preadolescentului este esențial. Problemele din viața părinților, atmosfera din familie, metodele de educare au o mare influență asupra stării lui psihologice, dezvoltării sistemului nervos, deoarece sânt aproape mereu „inițiatorii direcți ai nevrozei copilului sau componentii principali ai acesteia” [15, p.76].

R. B. Cattell caracterizează personalitatea prin consistenţa trăsăturilor, ca pe ceva care permite o previziune asupra modului de a se comporta a individului într-o anumită situaţie: „personalitatea este ceea ce putem anticipa despre individ că va face într-o situaţie dată” [17, p.67].

Personalitatea este întreaga organizare mentală a fiinţei umane în orice stadiu al dezvoltării sale. Ea îmbrăţişează fiecare aspect al caracterului uman: intelect, temperament, abilitate, moralitate şi fiecare atitudine care s - a format în cursul vieţii cuiva. A fost abordată cel mai des în termeni de trăsături. O trăsătură de personalitate este o caracteristică unică a unui individ. Psihologii au constatat că aceste trăsături pot fi grupate în cinci dimensiuni de bază, majore care descriu personalitatea unui individ, indiferent de cultura de apartenenţă a acestora (Modelul „Big Five” al personalităţii). Fiecare individ poate fi descris după cel puţin una dintre ele. Acestea sunt: extraversiunea, agreabilitatea, conştiinciozitatea, stabilitatea emoţională şi deschiderea la nou.

În zilele noastre, Modelul Celor Cinci Factori (Five Factor Model/Big Five) reprezintă principala abordare şi perspectivă din care se măsoară personalitatea. Modelul Big Five, este compus din următorii factori:

1. Extraversia – arată capacitatea de orientare a capacităţii către exterior, modul de implicare în acţiune, sociabilitatea persoanei, optimismul.
2. Agreabilitatea – prinde în el diferenţele individuale relevante de interacţiunea socială (prietenie, plăcere) şi se referă îndeosebi la calităţile emoţionale ale persoanei si la comportamentele ei prosociale (amabilitate, generozitate, capacitate de înţelegere).
3. Conştiinciozitatea – vizează modul concret, caracteristic a individului de a trata sarcinile, activităţile, problemele care apar în viaţa lui.Cuprinde trăsături cum ar fi: ordinea, disciplina, responsabilitatea socială.
4. Stabilitatea emoţională – este perceput ca reţinând diferenţele individuale referitoare la caracteristicile emoţionale ale unei persoane (calm, mulţumit, emotiv, neemotiv), dar şi la diferitele dificultăţi emoţionale ale oamenilor (anxietate, depresie, iritabilitate, tensiune, încordare, etc).
5. Cultura sau intelectul – arată diferitele aspecte ale funcţiilor intelectuale (creativitate, inventivitate, deschiderea la experienţă, etc.) [19, pp. 242, 243].

Big Five reprezintă un compromis între poziţiile extreme pe care se situează Cattell şi Eysenck şi face trecerea de la studiul analitic la studiul sintetic al personalităţii, pornind de la expunerea şi analiza personalităţii în termeni numeroşi şi variaţi, la redarea şi analiza ei în termeni mai puţin numeroşi şi relativ înrudiţi între ei [17 p. 70].

Inteligența emoțională ne ajută să facem explicabil comportamentul nostru și al semenilor noștri. EQ nu este un dar al sortii, ci o combinație de abilități individuale care pot fi învățate. EQ este atât o competență, cât și o expresie a trăsăturilor de bază ale personalității. Acoperă toate domniile necesare procesării informațiilor inter și intra - personale. Utilizarea EQ poate fi perfecționată continuu și deschide avantaje valoroase pentru preadolescenți.

Un nivel scăzut al inteligenței emoționale, stă la baza multor dificultăți psihologice, având un impact negativ asupra dezvoltării armonioase a preadolescenților. Insuficiența înțelegerii de sine, a nevoii de împlinire, poate conduce preadolescentul la revoltă împotriva sa și a altora. Emoțiile negative deteriorează atât propria persoană, cât și pe ceilalți din jur. Înclinația spre o atitudine negativă slăbește latura emoțională, în cele din urmă subminând personalitatea în ansamblu. [18 p. 59].

Adaptarea individului la mediu, controlul emoțional, se realizează prin intermediul inteligenței emoționale care implică componente de ordin afectiv, personal și social, considerate ca fiind esențiale pentru succesul individual.

De aceea, este necesar ca preadolescenții să fie sprijiniți să-și depășească manifestările, să-și impulsioneze maturizarea emoțională, să fie ajutați în procesul dezvoltării inteligenței emoționale, proces echivalent cu maturizarea sa psihologică. „Prin urmare, preadolescența înseamnă amplificarea structurii personalității și accentuarea aspectelor diferențiale ale manifestărilor ei” [7, p.294]. „Primul pas esențial în dezvoltarea inteligenței emoționale constă în conștientizarea propriei personalități” [10 p. 89]. „Realitatea este că noi ne alegem întotdeauna emoțiile. Simpla conștientizare a acestui lucru ne poate conferi foarte multă putere. Noi suntem autorii propriilor noastre experiențe emoționale” [14, p.348].

O inteligență emoțională dezvoltată, îl poate ajuta pe preadolescent în căutarea și adoptarea unei conduite care să contribuie în situații diverse, la conturarea personalității sale.

Pentru a deveni o personalitate sociabilă, neprefăcută, capabilă de a perpetua relații naturale, normale, cu o varietate de oameni, pentru a ne comporta într-un mod inteligent din punct de vedere emoțional și a avea control asupra reacțiilor noastre emoționale, este necesară intervenția mediatoare și modelatoare a inteligenței emoționale și dezvoltarea acesteia. Astfel, fiecare zi va veni cu experiențe noi, iar preadolescenții vor ști cum să reacționeze în plan emoțional, evoluând și cultivând emoțiile pozitive în funcție de deciziile luate.

O inteligență emoțională dezvoltată facilitează selectarea circumstanțelor și mijloacelor de atingere a scopurilor propuse. Este clar că inteligența emoțională deschide perspective de reușită în

orice situație a vieții, iar în acest context considerăm actuală și oportună investigarea inteligenței emoționale, în special a interrelației dintre inteligența emoțională și personalitate la preadolescenți.

BIBLIOGRAFIE

1. ADLER, A. Cunoașterea omului. tr. de L. Gavrilu. București: IRI, 1996.
2. ADLER, A. Sensul vieții. Editura IRI, București, 1995.
3. ALLPORT, G. Structura și dezvoltarea personalității. tr. de I. Herseni. București: Didactică și Pedagogică, 1991.
4. ANDRE, C., LELORD F. Cum să ne exprimăm emoțiile și sentimentele. tr. de M. Georgescu. București: TREI, 2003.
5. BIRCH, A. Psihologia dezvoltării. tr. de L. Băiceanu. București: Tehnica, 2000.
6. CHELCEA, S., DUDUCIUC A., IVAN L. Psihologie socială. Studiul interacțiunilor umane, București: Comunicare.ro, 2013.
7. CREȚU, T. Psihologia vârstelor, București: Credis, 2011.
8. CREȚU, T. Psihologia adolescentului și adultului. Ministerul Educației și Cercetării. Proiectul pentru învățământul rural, 2005.
9. COSMOVICI, A., IACOB L. Psihologie școlară. Iași: Polirom, 1998.
10. CRAUGHWELL, T. Testează-ți inteligența emoțională: București: Litera, 2016.
11. ELLIS A., MACLAREN C. Terapia rațional emotivă și comportamentală, tr. Urian L., București, Editura All, 2018.
12. GOLU, M. Fundamentele psihologiei. București: Fundația România de Măine, 2007.
13. MITROFAN I., MITROFAN N. Elemente de psihologie a cuplului. București: Șansa SRL, 1994.
14. NELSON, B. Codul emoțiilor, tr. Hanu C., Brașov: Adevărul Divin, 2012.
15. NICOLA, I. Tratat de pedagogie școlară. București: Aramis, 2000.
16. PALICIA, M. Prelegeri de psihopedagogie, Timișoara: Orizonturi universitare, 2002.
17. ȚUȚU, M. Psihologia personalității, București, Editura Fundației România de Măine, 2005.
18. WOOD, R., TOLLEY H. Inteligența emoțională prin teste. București: Meteor Press, 2003.
19. ZLATE, M. Eul și personalitatea. București: Trei, 2008.